

УДК 159.9:374

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8458/2023-1-12>

Савко Надія Миколаївна,
магістр освітніх, педагогічних наук,
в.о. директора,
Центр творчості дітей та юнацтва Галичини,
вулиця Вахнянина, 29, Львів, 79017, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5191-0326>

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена актуальному питанню дослідження психолого-педагогічних умов розвитку та збереження системи позашкільної освіти у сьогочасних умовах військового стану в Україні. Досліджено особливості організації дистанційного навчання в закладі позашкільної освіти, розроблено модель та методiku впровадження її на прикладі діяльності Центру творчості дітей та юнацтва Галичини (м. Львів). Актуальність дослідження обґрунтовується реаліями сьогодення, що виникли під час пандемії у світі та з початком війни з росією в Україні. Тут як ніколи стає животрепетним прийняття правильних і продуктивних менеджерських рішень у вирішенні складної ситуації організації дистанційного навчання у сфері позашкільної освіти, де раніше навіть не вважали за можливе впроваджувати дистанційну форму навчання. Визначним є неперервність освітнього процесу дітей та молоді у розширенні й заглибленні їхніх знань, розвитку творчих, науково-технічних, спортивних здібностей, незважаючи на всі складності життєвої ситуації, що виникли в Україні у 2019–2023 роках. Авторка зазначає, що однією із важливих компетентностей під час проведення дистанційного навчання є володіння інформаційними навичками подачі матеріалу, вміння здійснювати публічні виступи. Потрібно володіти ситуацією виступу, можливого застосування імпровізації, акторськими здібностями, культурою мови. Організація дистанційного навчання в закладі позашкільної освіти вимагає від керівників гуртків розвитку інформаційної компетентності, що складається з умінь здійснювати публічні виступи. Крім того, важливим є розвиток таких компетентностей, як: визначення цілеспрямованості, планування, аналіз, рефлексія, самооцінка; комунікативність; саморозвиток і самоосвіта; критичне мислення; співробітництво; толерантність і виваженість розв'язання проблем, конфліктних ситуацій; чітке висловлювання своїх думок та вибудовування їх у правильній послідовності; вміння довго і безперервно говорити на будь-яку тему, впевнено почуватися під час будь-якого спілкування. Усі вони розвиваються з досвідом публічних виступів, які необхідно практикувати у різних ситуаціях та формах. Ефективність організації умов впровадження дистанційного навчання позашкільної освіти як невід'ємного і важливого складника системи освіти України у статті досліджено експериментально за визначеними критеріями, показниками та засобами.

Ключові слова: вихованець, позашкільна освіта, Центр творчості дітей та юнацтва Галичини (м. Львів), освітня програма, дистанційне навчання, особистість керівника гуртка позашкільної освіти, модель та методика впровадження дистанційної форми навчання.

Savko Nadiia. Psychological features of the organization of distance education in out-of-school education institutions

Abstract. The article is devoted to the topical issue of the study of the psychological and pedagogical conditions of development and preservation of the system of extracurricular education in the current conditions of military rule in Ukraine. Peculiarities of the organization of distance learning in an out-of-school education institution were studied, a model and methodology for its implementation was developed based on the example of the activity of the Center for Creativity of Children and Youth of Halychyna (Lviv). The relevance of the study is justified by the realities of today, which arose during the pandemic in the world and the beginning of the war with Russia in Ukraine. Here, more than ever, it is becoming more and more exciting to make the right and productive managerial decisions in solving the difficult situation of organizing distance learning in the field of extracurricular activities, where previously it was not even considered possible to implement distance learning. The continuity of the educational process of children and youth in the expansion and deepening of their knowledge, development of creative,

scientific and technical, sports abilities, regardless of all the complexities of the life situation that arose in Ukraine in 2019–2023, is significant. The author notes that one of the important competencies for conducting distance learning is the possession of informational skills in presenting material, the ability to make public speeches. It is necessary to master the performance situation, possible use of improvisation, acting skills, language culture. The organization of distance learning in an out-of-school education institution requires the group leaders to develop informational competences, which consists of the ability to make public speeches. In addition, it is important to develop such competencies as: determination of purposefulness, planning, analysis, reflection, self-assessment; communicative; self-development and self-education; critical thinking; cooperation; tolerance and balanced resolution of problems and conflict situations; clearly expressing one's thoughts and building them in the correct sequence; the ability to speak for a long time and continuously on any topic; to feel confident in any communication. All of them develop with the experience of public speaking, which must be practiced in different situations and forms. The effectiveness of the organization of the conditions for the implementation of distance learning of extracurricular education as an integral and important component of the education system of Ukraine is experimentally investigated in the article according to the specified criteria, indicators and means.

Key words: *fosterling, extracurricular education, Children's and Youth Creativity Center of Halychyna (Lviv), educational program, structure and organization of an after-school institution, teaching, head of the extracurricular education group, model and method of distance education implementation.*

Вступ. Система закладів позашкільної освіти в Україні організована та сформована відповідно до чинного законодавства. Позашкільна освіта (далі – ПШО) є невід'ємним рівноправним об'єктом системи освіти, що визначено нормативними та законодавчими документами, а саме: Конституцією України (1996 р.), законами України «Про освіту» (2017 р.), «Про позашкільну освіту» (2000 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2022 р.), Постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. № 433 «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад» та ін.

Її діяльність сфокусована на потреби учнів та слухачів, на розвиток здібностей дітей у сфері освіти і науки, культури і мистецтва, спорту і фізичної культури, технічної та інтелектуальної діяльності та інших творчих скерувань, задоволенні потреб молоді в розвитку професійних знань, умінь і навичок, набуття компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та подальшої самореалізації. Досить часто саме в закладах позашкільної освіти (далі – ЗПШО) учні визначаються щодо майбутньої професійної діяльності після завершення навчання в школі. Потрібно зазначити, що діти та молодь відвідують ЗПШО у вільний від навчання у загальноосвітніх та інших закладах освіти (далі – ЗО) час. Навчання

в них, на відміну від середньої школи, не є обов'язковим. Тому отримані знання, уміння та навички набувають ще більшого значення. Учні, потрапляючи у середовище односторонніх, уже вмотивованих до отримання нових знань. Цей факт ще більше підсилює формування всебічно та гармонійно розвинутої особистості.

Актуальність цього дослідження обґрунтовується реаліями сьогодення, що виникли під час пандемії у світі та з початком війни з росією в Україні. Тут як ніколи стає животрепетним прийняття правильних і продуктивних менеджерських рішень у вирішенні складної ситуації організації дистанційного навчання (далі – ДН) у сфері ПШО, де раніше навіть не вважали за можливе впроваджувати дистанційну форму навчання. Визначним є непереривність освітнього процесу дітей та молоді, розширення і заглиблення їхніх знань, розвиток творчих, науково-технічних, спортивних здібностей, незважаючи на всі складності життєвої ситуації, що виникли в Україні у 2019–2023 роках.

Матеріал та методи. Особливості організації ДН у ЗПШО досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Кухаренко, Ч. Дзюбан, О. Кривоніс, К. Лісецький, О. Безверха, Н. Рашевська, В. Фандей, Т. Шроль, К. Бонк, Ч. Грехем, Бр. Томлінсон, Кл. Віттейкер, К. Такер, Т. Вілков, Дж. Грін, К. Максвелл, М. Горн, Ю. Завалевський, О. Флярковська,

Т. Лященко, В. Мельничук, О. Чуприна, Н. Кауліна. Нормативно-правову основу організації ЗПШО досліджували О. Низковська, О. Чуприна, О. Килівник. Педагогічні закономірності діяльності у системі освіти України вивчали І. Колодій, П. Сікорський, О. Мартиненко, О. Плахотнюк. Використання новітніх технологій у ДН у ЗПШО характеризують Н. Воляник, М. Кадемія, С. Кізім, С. Пітко та ін. Питанням психологічних особливостей організації освітнього процесу в педагогічних закладах та взаємодії її учасників займалися З. Ковальчук, М. Савчин, Ю. Швалб, Т. Щербан. Проте питання психологічних аспектів організації навчання позашкільля залишається все ще маловивченим та потребує розробки.

Під час аналізу психологічних особливостей організації дистанційного навчання в закладі позашкільної освіти потрібно враховувати інформацію щодо функціонування як окремих компонентів та напрямів діяльності, так і освітньої системи загалом, а саме: бібліотечно-бібліографічний напрям; військово-патріотичний напрям; гуманітарний напрям; дослідницько-експериментальний напрям; еколого-натуралістичний напрям; мистецький напрям; науково-технічний напрям; оздоровчий напрям; пластовий, скаутський напрям; соціально-реабілітаційний напрям; туристсько-краєзнавчий напрям; фізкультурно-спортивний напрям; художньо-естетичний напрям та ін.

Метою дослідження є вивчення ефективності організації дистанційного навчання в закладі позашкільної освіти як важливого елемента системи позашкільної освіти України.

Результати. Позашкільна освіта є невід'ємним складником системи освіти, її підсистемою, що закріплено у правовому статусі. Як підсистема освіти позашкільна освіта разом з іншими складниками освіти: дошкільною, повною загальною середньою, професійною (професійно-технічною) тощо, створює єдиний освітній простір [1, с. 51].

Розвиток та збереження системи ПШО в умовах сьогодення передбачає новий підхід до системи організації освітнього процесу та запровадження інноваційних технологій у педагогічній діяльності для забезпечення

якісного освітнього процесу і змістовного дозвілля дітей у часі глобальних перебудов. Як зазначається в методичному посібнику «Інноваційні технології навчання в практиці сучасної школи та позашкільля» [1, с. 3], оволодіння інноваційними технологіями, їх інструментарієм – важливий чинник підвищення рівня професійної компетентності сучасного педагога.

Питання організації освітнього процесу в ЗПШО щороку визначаються відповідним листом МОН України, в якому зазначаються форми організації освітнього процесу на визначений навчальний рік. Відповідно до цього листа заклад освіти вибирає форму, за якою буде здійснюватися навчання протягом року, та відповідним наказом вводить її в дію.

Для того щоб ґрунтовно розкрити особливості організації ДН у ЗПШО, варто розібратись, за якими формами може здійснюватися освітній процес у закладі позашкільної освіти, з чого складається система організації навчання, особливості інформаційного забезпечення та ефективність організації освітнього процесу з використанням платформ дистанційного навчання.

З початком пандемії у 2020 році всі заклади освіти, в тому числі і позашкільля, перейшли на дистанційну форму навчання, організація якої на той час була не зрозуміла та викликала багато труднощів та поразок. Однак з часом відпрацювався сталий алгоритм роботи в закладах позашкільної освіти. МОН України було розроблено Організаційно-методичні рекомендації щодо навчання за допомогою дистанційних технологій у позашкільній освіті (лист МОН від 19.05.2020 року № 6/643-2020), в яких описані загальні принципи організації дистанційного навчання в закладах позашкільної освіти, розміщено довідкову інформацію про інструменти та платформи, на яких можна навчати дистанційно [27], що дало можливість ЗПШО розширити межі функціонування форми дистанційного навчання та сформуватись у цілісну систему, яка дозволить провести дослідницько-експериментальний аналіз ефективності організації дистанційного навчання в закладі позашкіль-

ної освіти, та визначити терміни та поняття, які використовуються в основній роботі закладу, завдяки яким забезпечується освітній процес та досягаються результати навчання.

ЗПШО, незважаючи на всі виклики часу, продовжують забезпечувати освітній процес, змінюючи підходи та модернізуючи систему організації освітнього процесу в напрямі забезпечення його якості та підвищення рівня професійної компетентності педагогів.

У статті Н. Воляник «Платформи та сервіси дистанційного навчання при викладанні хореографічних дисциплін у закладах фахової передвищої освіти» проаналізовані інтернет-платформи організації дистанційної освіти. Автор визначає, що дистанційна форма навчання є найбільш гнучкою та доступною для багатьох бажаючих отримати знання [2].

Однією із важливих компетентностей під час проведення ДН є володіння інформаційними навичками подачі матеріалу, вміння здійснювати публічні виступи. Потрібно володіти ситуацією виступу, можливого застосування імпровізації, акторськими здібностями, культурою мови. Треба знати, як будувати структуру виступу та які прийоми допоможуть візуалізувати інформацію, щоб краще донести її до аудиторії, як вести діалог та дискусію з аудиторією.

Організація дистанційного навчання в закладі позашкільної освіти вимагає від керівників гуртків розвитку інформаційної компетентності, яка складається з умінь здійснювати публічні виступи. Крім того, важливим є розвиток таких компетентностей, як: визначення цілеспрямованості, планування, аналіз, рефлексія, самооцінка; комунікативність; саморозвиток і самоосвіта; критичне мислення; співробітництво; толерантність і виваженість розв'язання проблем, конфліктних ситуацій; чітке висловлювання своїх думок та вибудовування їх у правильній послідовності; вміння довго і безперервно говорити на будь-яку тему, впевнено почуватися під час будь-якого спілкування. Усі вони розвиваються з досвідом публічних виступів, які необхідно практикувати у різних ситуаціях та формах.

Також ці компетентності дозволять легко користуватись платформами для онлайн-навчання, до яких входять:

- навчальні платформи: Moodle, Google Classroom;
- додатки для відеоконференції: Zoom, Skype, Google Meet;
- візуальні онлайн-сервіси: Genially, Calameo;
- відеохостинг YouTube;
- інтерактивні сервіси: «Kahoot!», LearningApps.org.

Перелічені платформи мають свої операційні переваги та недоліки, однак якщо брати в загальному співвідношенні у системі освіти, то із суттєвих переваг можна виокремити можливість навчатися у будь-який час, а з недоліків – весь навчальний матеріал здобувач освіти засвоює самостійно.

Використання новітніх інтернет-технологій та платформ дозволяє провести заняття гуртків позашкільля на високому рівні дистанційного навчання, забезпечуючи якість освітнього процесу. Своєю чергою підвищується рівень педагога, використовуються різні форми проведення гурткової роботи, враховуючи направлення та його специфіку.

Отож, використання інформаційно-комунікаційних технологій вимагає від педагога постійного вдосконалення наявних навичок і вивчення нових можливостей інноваційних технологій поряд з традиційними, що дозволяє урізноманітнити діяльність надання освітніх послуг.

Аналіз впровадження дистанційної форми навчання в діяльності гуртків Центру творчості дітей та юнацтва Галичини «Погулянка». У вересні–жовтні 2022 року ЦТДЮГ проведено аналіз впровадження дистанційної форми навчання в організацію освітнього процесу гуртків та секцій. Потрібно зазначити, що в умовах воєнного стану робота ЦТДЮГ переведена у формат роботи на філіалах, які розміщені в освітніх закладах м. Львова та області.

Проведено опитування учнів, батьків та керівників гуртків про теперішній стан, планування діяльності в поточному навчальному році (2022–2023), забезпечення керівників гурткової роботи програмно-методичними рекомендаціями, залучення до проведення

очних або дистанційних масових заходів, створення груп для спілкування дітей у месенджерах та на онлайн-платформах.

Як зазначив Міністр освіти і науки України С. Шкарлет у День працівників позашкільної освіти 25 вересня 2022 року: «Нині майже мільйон дітей відвідує заклади позашкільної освіти очно, дистанційно або у змішаному форматі» [3]. Також він акцентував увагу, що: «Попри воєнний стан, освітянський фронт позашкілля продовжує працювати, забезпечує потреби дітей до пізнання і творчості, виховує національно-патріотичну молодь, підтримує та допомагає розвивати здібності обдарованим і талановитим учням» [4]. Саме відданість дітям, учням, освітянській справі не дозволили впасти системі позашкілля в реаліях сьогодення (пандемії, а згодом і військового стану). Саме тому ми вирішили експериментально представити стан справ на сьогодні в одному із закладів позашкільної освіти м. Львова.

В опитуванні щодо організації дистанційного навчання ЦТДЮГ задіяні понад 500 осіб, з них: 65% – дорослих (батьків, опікунів учнів гуртків та секцій Центру творчості); 22,9% – представників педагогічного складу (керівників гуртків, викладачів, тренерів); 15,1% – вихованців, дітей, учнів (див. рис. 1).

Серед опитуваних осіб були представлені всі напрями діяльності Центру творчості, а саме відділи: образотворчого та ужиткового мистецтва; театрального та народного мистецтва; технічної творчості; естрадного та класичного мистецтва; спортивно-туристичної та фізкультурно-оздоровчої роботи; студія

естетичного виховання «Равлик»; школа кобзарського мистецтва; мультиспортивного залу «Манівці»; відділу народної хореографії: ансамблі «Серпанок», Галичина», «Викрута-сики» та хореографічні колективи сучасного танцю «Діа денс», «Тайм аут», «Відлуння» та інші мистецько-творчі та освітянські осередки Центру.

Можемо констатувати у процентному відношенні аналіз респондентів відповідно до діяльності гуртка/секції/колективу: 24,7% – хореографія; 19,7% – технічний напрям; 19,1% – образотворче мистецтво; 9,6% – вокал; 3,9% – загальний розвиток дитини; 2,2% – спортивний напрям діяльності (низький процент аудиторії, що пройшла опитування, зумовлений періодом активної участі спортивних секцій у вересні–жовтні 2022 року у спортивних таборах і виїзних змаганнях, організації спортивних таборів на виїзді); 1,7% – журналістика; 6,2% – музика; відповідно до зацікавленості учнів ціла низка з них мають можливість відвідувати відразу декілька напрямів, а це 5,6% від загальної кількості респондентів; 1,3% – адміністрація; 6% – інші види діяльності (див. рис. 2).

На питання важливості впровадження дистанційного навчання під час пандемії та військового стану отримані такі результати:

- 63,1% – потрібно поєднувати із традиційним;
- 24% – не потрібно;
- 6,1% – дуже потрібно;
- 2,1% – потрібне очне навчання, оскільки домашні умови не надають спеціально облаштованих приміщень для занять;

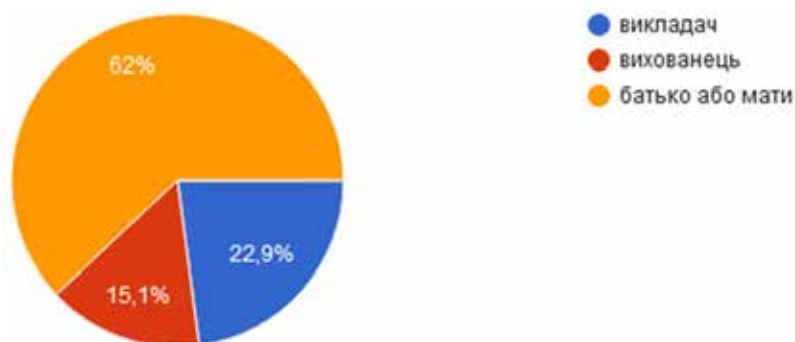

Рис. 1. Діаграма аудиторії, що пройшла опитування

Рис. 2. Діаграма аналізу респондентів відповідно до діяльності гуртка/секції/колективу

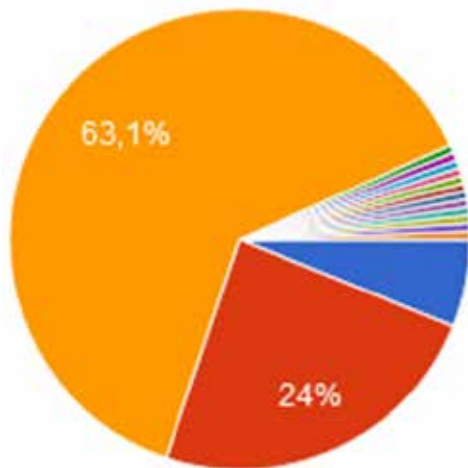
- 1,2% – потрібне традиційне навчання як більш продуктивне;
- 1,2% – свідомі того, що ситуація в Україні вимагає дистанційного навчання;
- 0,6% – потрібне за несприятливих умов;
- 0,6% – проти дистанційного навчання;
- 0,6% – хореографічне навчання дуже складно вкласти в формат дистанційного навчання;
- 0,6% – поки є можливість використовувати традиційне навчання;
- 0,5% – немає відповіді (див. рис. 3).

Такі результати відображають реальну картину щодо зацікавленості учнів та батьків у розвитку особистості, та, на жаль, дистанційне навчання, на думку більшості респондентів, не може якісно забезпечити роботу закладу освіти, важливо поєднувати дистанційні форми організації роботи з очним навчанням. Відповідно, адміністрація і педагогічний склад ЦТДЮГ максимально вирішують питання щодо впровадження безпечного очного навчання для своїх вихованців.

Важливо було дізнатись думку респондентів щодо задіяних заходів провадження дистанційного навчання у ЦТДЮГ та факторів, що впливають на його ефективність (див. рис. 4). Відповідно, отримані такі результати: 23,6% зазначили, що велике значення має майстерність педагогів, що залучені до освітнього процесу; 20,2% вбачають наявність технічного забезпечення у педагога як одного

з ключових елементів якісного дистанційного навчання; 16,3% – не менш важливим елементам є мотивація самих учнів; 14,6% визначили наявність технічного забезпечення вдома або його мала кількість може вплинути на доступ до дистанційного навчання; 9% – використання ефективної комунікації між педагогом і учнем; 6,2% – іноді і сама мотивація вчителя-педагога стає важливою. Потрібно враховувати і емоційно-психологічний стан самого вчителя; 1,2% – всі вище перераховані фактори. Ціла низка респондентів зазначили, що дистанційно можна навчатись у разі попередньої підготовленості учнів, володіння ними базовими елементами, а саме: 0,6% зазначили, що дистанційно можна навчатись у разі попередньої підготовленості учнів, а саме дистанційне навчання має спрямування на вдосконалення цих навичок; 2,6% – не можна навчити дистанційно, якщо немає базової підготовки; 2,5% визначають, що початківці не можуть освоїти мистецькі навички виконавської майстерності без живої участі педагога. Не потрібно забувати, що учні паралельно здобувають знання за програмою середньої школи, що теж займає час; 2,1% – шкільна програма займає багато часу; 1,1% – немає відповіді або важко відповісти.

Такі результати відображають реальну картину щодо зацікавленості учнів та батьків у розвитку особистості, та, на жаль, дистанційне навчання, на думку більшості респондентів, не може якісно забезпечити роботу

63,1% – потрібно поєднувати із традиційним;
24% – не потрібно;
6,1% – дуже потрібно;
2,1% – потрібне очне навчання, оскільки домашні умови не надають спеціально облаштованих приміщень для занять;
1,2% – потрібне традиційне навчання як більш продуктивне;
1,2% – свідомі того, що ситуація в Україні вимагає дистанційного навчання;
0,6% – потрібне за несприятливих умов;
0,6% – проти дистанційного навчання;
0,6% – хореографічне навчання дуже складно вкласти у формат дистанційного навчання;
0,6% – поки є можливість використовувати традиційне навчання;
0,5% – немає відповіді.

Рис. 3. Діаграма аналізу відповідей респондентів щодо важливості дистанційного навчання

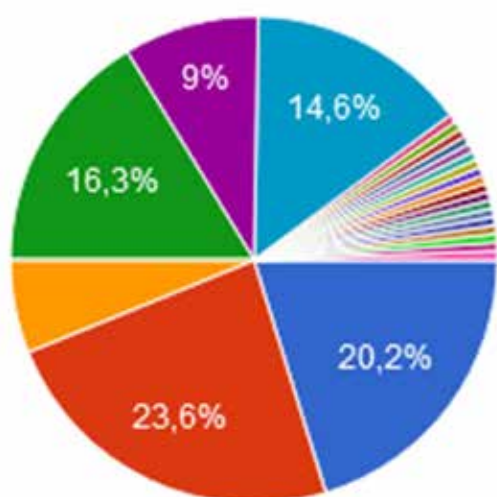
закладу освіти, важливо поєднувати дистанційні форми організації роботи з очним навчанням. Відповідно, адміністрація і педагогічний склад ЦТДЮГ максимально вирішують питання щодо впровадження безпечного очного навчання для своїх вихованців.

Важливо було дізнатись думку респондентів щодо задіяних заходів провадження дистанційного навчання у ЦТДЮГ та факторів, що впливають на його ефективність (див. рис. 4). Відповідно, отримані такі результати: 23,6% зазначили, що велике значення має майстерність педагогів, що залучені до освітнього процесу; 20,2% вбачають наявність технічного забезпечення у педагога як одного з ключових елементів якісного дистанційного навчання; 16,3% – не менш важливим елементам є мотивація самих учнів; 14,6% визначили наявність технічного забезпечення вдома або його мала кількість може вплинути на доступ до дистанційного навчання; 9% – використання ефективної комунікації між педагогом і учнем; 6,2% – іноді і сама мотивація вчителя-педагога стає важливою. Потрібно враховувати і емоційно-психологічний стан самого вчителя; 1,2% – всі вище перераховані фактори. Ціла низка респондентів зазначили, що дистанційно можна навчатись у разі попередньої підготовленості учнів, володіння ними базовими елементами, а саме: 0,6% зазна-

чили, що дистанційно можна навчатись у разі попередньої підготовленості учнів, а саме дистанційне навчання має спрямування на вдосконалення цих навичок; 2,6% – не можна навчити дистанційно, якщо немає базової підготовки; 2,5% визначають, що початківці не можуть освоїти мистецькі навички виконавської майстерності без живої участі педагога. Не потрібно забувати, що учні паралельно здобувають знання за програмою середньої школи, що теж займає час: 2,1% – шкільна програма займає багато часу; 1,1% – немає відповіді або важко відповісти.

Отож, з одного боку, навчання на відстані у дистанційному форматі встановлює багато нових можливостей, креативних методів навчання, але з іншого боку, спілкування вихованців позашкільно та педагогів під час занять у режимі off-line є набагато кориснішим та продуктивнішим.

Важливо розуміти, яким засобам комунікації більше надають перевагу задіяні в освітньому процесі учні і педагоги, використання яких сервісів та платформ під час дистанційного навчання найефективніше (див. рис. 5). Тут велику роль зіграв досвід, отриманий у період пандемії, і освоєння різноманітних платформ. Пандемія внесла корективи у роботу всіх навчальних закладів світу та призупинила можливість отримати знання

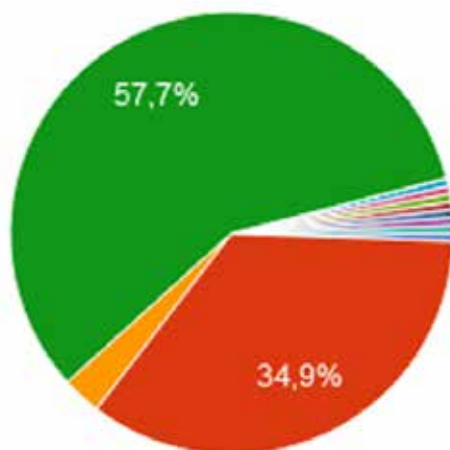
23,6% – майстерність педагогів, що залучені до освітнього процесу;
 20,2% – технічне забезпечення;
 16,3% – мотивація учнів;
 14,6% – наявність технічного забезпечення вдома;
 9% – використання ефективної комунікації;
 6,2% – мотивація вчителя;
 1,2% – всі вище перераховані фактори;
 0,6% – дистанційно можна навчатись у разі попередньої підготовленості учнів на спрямування удосконалення навичок;
 2,6% – не можна навчити дистанційно, якщо немає базової підготовки;
 2,5% – початківці не можуть освоїти мистецькі навички виконавської майстерності без живої участі педагога;
 2,1% – шкільна програма займає багато часу;
 1,1% – немає відповіді або важко відповісти.

Рис. 4. Діаграма аналізу відповідей респондентів щодо ефективності дистанційного навчання і факторів, що впливають на нього

очно, якісно та традиційно в аудиторії, в балетному залі, майстерні тощо. Більшість дітей – вихованців ЦТДЮГ не є прихильниками дистанційного навчання. Це видно з попередніх результатів опитування. Але в умовах, які нам диктувала пандемія, в освітан не було іншої альтернативи, окрім дистанційного, а іноді змішаного навчання з використанням різноманітних сервісів та платформ. На запитання «Яким видом комунікації Ви користувались під час дистанційного навчання?» отримані такі результати: 57,7% – Zoom; 34,9% – Viber;

2,9% – Messenger; 4,5% – інші засоби комунікації (Skype, Google-диск, Google Meet).

У разі дистанційного навчання особистий контакт вихованців ЦТДЮГ один з одним і з педагогами мінімальний, а то і цілком відсутній. Тому така форма навчання не сприяє розвитку комунікабельності, впевненості, навичок роботи у команді (див. рис. 6). Тут важливо зрозуміти, яка з форм комунікації, на думку респондентів, є найефективнішою: 64,2% – Zoom; 23,1% – Viber; 3,1% – Zoom, Messenger та Viber у поєднанні; 3% – живе спілкування, навчання

57,7% – Zoom;
 34,9% – Viber;
 2,9% – Messenger;
 4,5% – інші.

Рис. 5. Діаграма аналізу відповідей респондентів, який вид комунікації є найбільш зручним

Рис. 6. Діаграма аналізу відповідей респондентів, який із засобів є найефективнішим

офлайн; 1,7% – Messenger. Проте все ж велика кількість опитуваних осіб звертає увагу на те, що дистанційне навчання не може замінити живого спілкування: 1,2% – жодна із систем не є ефективна на сто відсотків; 1,2% – все залежить від віку учнів; 0,6% – не важливо яка з систем, головне, щоб вона була двостороння; 1,9% – інші.

Фокус-групі було дано можливість дати відповіді на низку оціночних питань.

На питання «Оцініть якість навчання під час карантину порівняно з очним навчанням від 1 до 10» (див. рис. 7) з аналізу відповідей бачимо, що більшість респондентів оцінюють якість забезпечення освіти в дистанційному режимі вище середнього показника: на 4–8 балів оцінили 67,5%; максимальний показник на 9–10 балів визначили 10,2%; міні-

мальний показник 1–3 бали визначили 22,3%. Відповідно, це засвідчує, що більшість респондентів вбачають важливість продовження навчання в дистанційному форматі, але його ефективність оцінюють на середньому рівні порівняно з очним навчанням. Такий показник є логічним, бо саме живе спілкування «педагог – учень» є тим джерелом його результативного, якісного навчання, а особливо мистецького, творчого, технічного, спортивного, художньо-естетичного розвитку дитини.

Проте, коли поставили питання, чи варто продовжувати навчання дистанційно, чи припинити роботу позашкільних закладів, аналіз відповідей фіксує однозначну необхідність впровадження дистанційного навчання в закладах позашкільної освіти: 86,3% визна-

Рис. 6. Діаграма аналізу відповідей респондентів, який із засобів є найефективнішим

чили за десятибальною системою важливість навчання в час пандемії і впровадження карантину та оцінили дистанційне навчання від 7 до 10 балів (див. рис. 8).

З 24 лютого 2022 року в Україні розпочато війну з російським агресором. В умовах збройної агресії росії проти України заклади позашкільної освіти продовжують активно працювати для розвитку творчих здібностей дітей і молоді, забезпечуючи їх змістовне дозвілля та психологічну підтримку [3]. Відповідно, перед системою позашкільної освіти, в тому числі і ЦТДЮГ, постають нові виклики. Знову ж таки важливе розуміння наскільки потрібна діяльність закладу в час військового стану. Вражають позитивністю відповіді на питання цього блоку.

Так, на питання «Оцініть якість навчання в час військового стану порівняно з очним навчанням від 1 до 10» (див. рис. 9) біль-

шість – 81,5% – визначили впровадження дистанційного навчання як один із якісних показників діяльності позашкільної освіти.

Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України: «Залежно від безпекової ситуації у 2022–2023 навчальному році освітній/навчально-тренувальний процес у закладах позашкільної освіти буде здійснюватися за дистанційною та змішаною формами навчання. У зв'язку з цим у закладах освіти вдосконалення потребують формування безпечного освітнього середовища, зміст освіти, форми і методи роботи з дітьми та молоддю, які мають бути спрямовані на адаптацію до нових умов» [3]. Розуміючи той факт, що кожен регіон, місто чи населений пункт України має свої особливості, потрібно розуміти яка ситуація саме у середовищі вихованців та педагогів ЦТДЮГ щодо питання організації навчально-освітнього процесу

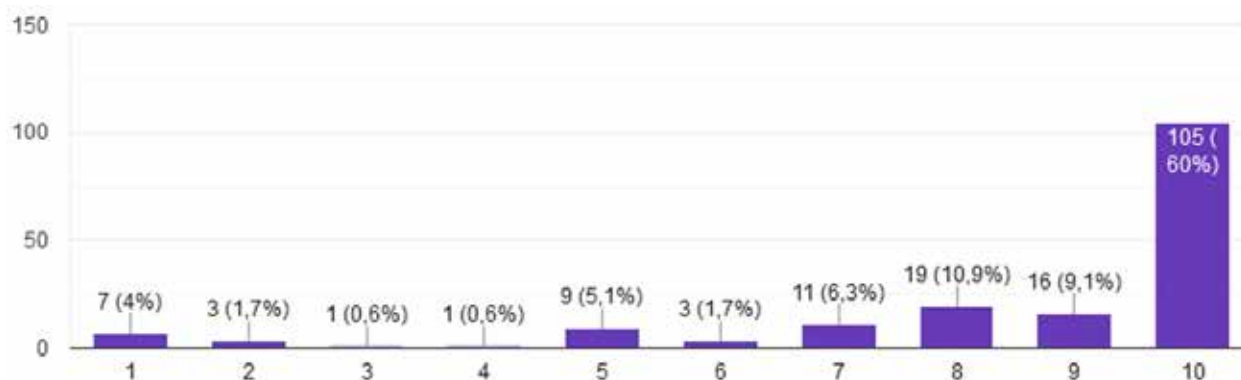

Рис. 8. Діаграма оцінки важливості навчання під час карантину

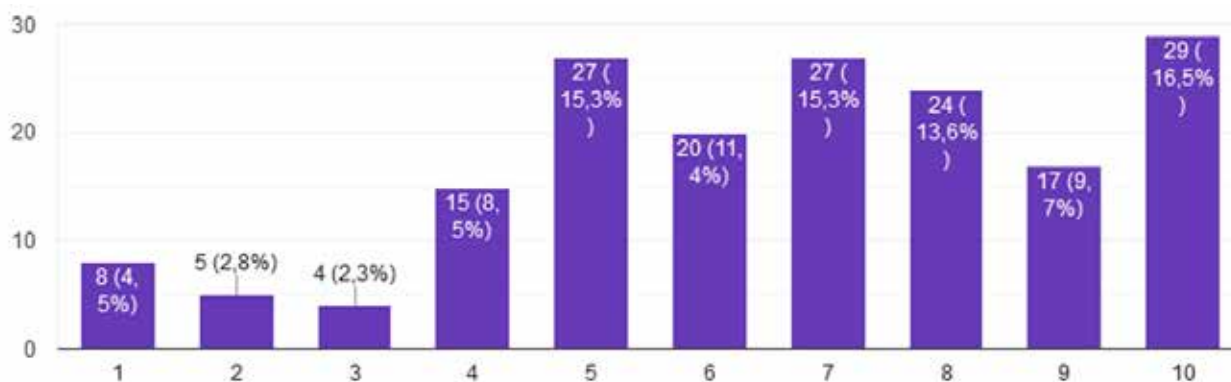

Рис. 9. Діаграма оцінки якості навчання під час військового стану

у стані військового часу. Так, на питання «Оцініть важливість навчання під час військового стану від 1 до 10» (див. рис. 10) більшість – 82,14% – визначили важливим впровадження дистанційного навчання, незважаючи на війну в Україні.

Ефективність ДН у військовому стані в Львівській області потребувала усвідомлення ситуації щодо кількості учасників освітнього процесу, що залишилися вдома, виїхали за межі України або переїхали в інший населений пункт.

Відповідний сформований перелік питань дозволив виявити реальну картину у процентному відношенні щодо кількості дітей та їхнього бажання здійснювати ДН.

Так, на запитання «Чи продовжуєте Ви дистанційне навчання» (див. рис. 11) 65,2% зазначили, що продовжують дистанційне навчання

в ЦТДЮГ; 34,8% припинили своє дистанційне навчання в ЦТДЮГ. Проте аналіз наповнення груп безпосередньо до поданих заяв на зарахування або продовження навчання у 2022–2023 році засвідчує і підтверджує той факт, що більшість дітей продовжують отримувати освітні послуги у гуртках/секціях/осередках ЦТДЮГ.

Також цю інформацію підтверджують такі відповіді респондентів щодо їхнього перебування в місті Львові, а відповідно, і можливість відвідувати гуртки/секції/осередки ЦТДЮГ. Так, щодо питання «Під час оголошення військового стану дитина виїхала за кордон» (див. рис. 12) тільки 8,5% дітей перебувають за межами України, 91,5% перебувають зараз у Львові.

Також низький відсоток дітей, які змінили місце проживання в межах України (див. рис. 13).

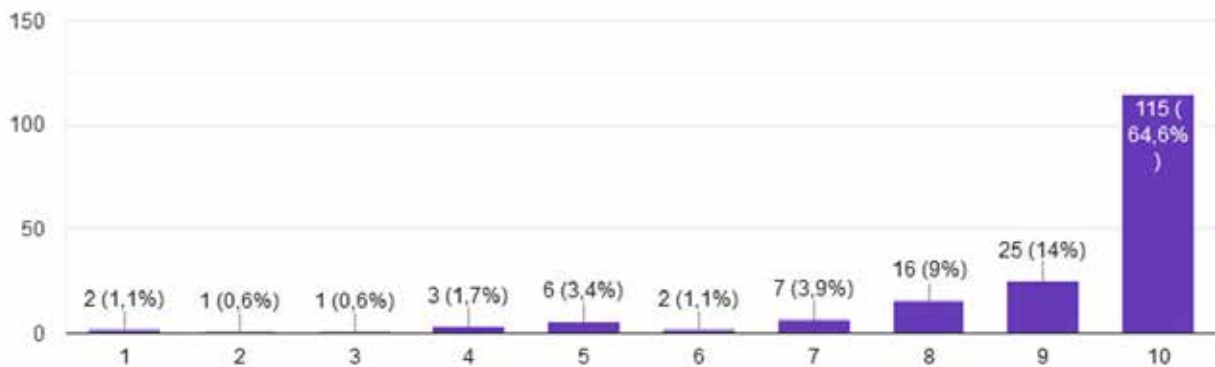

Рис. 10. Діаграма оцінки важливості навчання під час військового стану в Україні

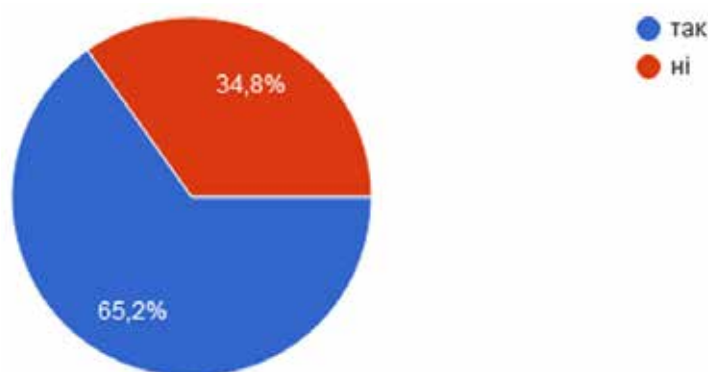

Рис. 11. Діаграма результатів продовження навчання в дистанційному режимі під час військового стану в Україні

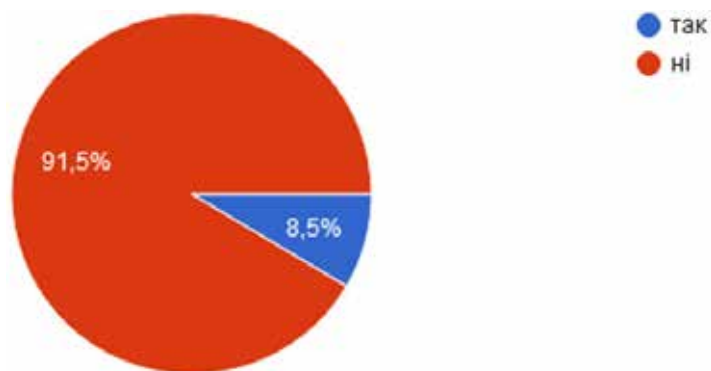

Рис. 12. Діаграма стану учасників, що виїхали за кордон

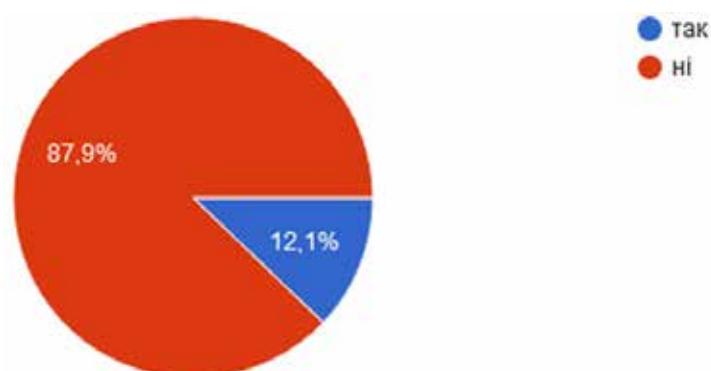

Рис. 13. Діаграма стану учасників освітнього процесу, що змінили місце проживання в Україні

Так, на запитання «Під час оголошення військового стану переїхали в інший населений пункт України» лише 12,1% зазначили, що виїхали з м. Львова, а 87,9% перебувають вдома і відповідно можуть продовжувати навчання в гуртках/секціях/осередках ЦТДЮГ у змішаному форматі: очно-дистанційному.

Залежно від безпекової ситуації освітній процес у позашкільних закладах освіти здійснюється за дистанційною, змішаною та очною формами навчання. Тут знову постає важливим усвідомлення проблеми, чому все ж таки є певна кількість дітей, що припинили навчання взагалі або припинили навчання на певний період.

Відповідно, було запропоновано респондентам дати відповіді на запитання з цього блоку. Так, на питання «Дитина припинила заняття через високу небезпеку в час війни» отримані такі результати: 83,2% продовжили навчання;

10,4% припинили навчання; 2,4% припинили навчання тимчасово; 1,6% – заняття мали перервний характер через відсутність Інтернету, зайнятість технічних засобів комунікації іншими членами родини; 1,2% – на початку війни припинили навчання; 0,6% – заняття мали перервний характер через повітряні тривоги; 0,6% – немає відповіді (див. рис. 14). Як бачимо з відповідей, завдяки дієвим заходам та вмілому реагуванню на ситуацію, що виникла в Україні, вдалось зберегти більшість учасників освітнього процесу.

Адміністрація ЦТДЮГ, педагогічний колектив усвідомлюють важливість якісного провадження освітнього процесу та індивідуального підходу до кожного вихованця. Тому вихованцям було запропоновано за бажанням змінити або видозмінити напрям своєї діяльності. Цей крок дозволив зберегти 6,9% вихованців завдяки підбору для них оптимального напрямку освітньої

Рис. 14. Діаграма припинення навчання у ЦТДЮГ

діяльності. Водночас 92% дітей продовжили навчання за раніше вибраним напрямом. На жаль, мусимо констатувати факт припинення дітьми занять у ЦТДЮГ, так: 0,6% – з початком занять у школі додалось навантаження, що зумовило припинення занять ЦТДЮГ; 0,5% – немає відповіді (див. рис. 15).

Важливим є вивчення питання доступу до технічних засобів зв'язку у сім'ях вихованців ЦТДЮГ. Так, на запитання «Чи є у Вас (за місцем проживання) технічні засоби щодо організації дистанційного навчання учня?» отримані такі відповіді: 85,8% – зазначили, що так, наявні; 9,7% – ні; 0,6% – засоби є, але не було батьків, щоб налаштувати засоби для комунікації; 0,6% – дитина перебувала з бать-

ками на роботі і не мала можливості дистанційного навчання; 0,6% – доступ до технічних засобів є за умови, що батьки або дорослі вдома для налаштування зв'язку; 2,7% – інші фактори, що впливали на присутність вихованця на дистанційному занятті: якщо буде підключення до Інтернету, буде електропостачання, використання мобільної мережі і її якість тощо (див. рис. 16).

Організація ДН дитини, а особливо молодшого віку, в домашніх умовах лягає на плечі дорослих у сім'ї. Тут постає питання, чи батьки мають можливість контролю за дистанційним навчанням дитини не тільки за шкільною програмою, що є обов'язковою для всіх дітей, а й за позашкільною, що здійснюється

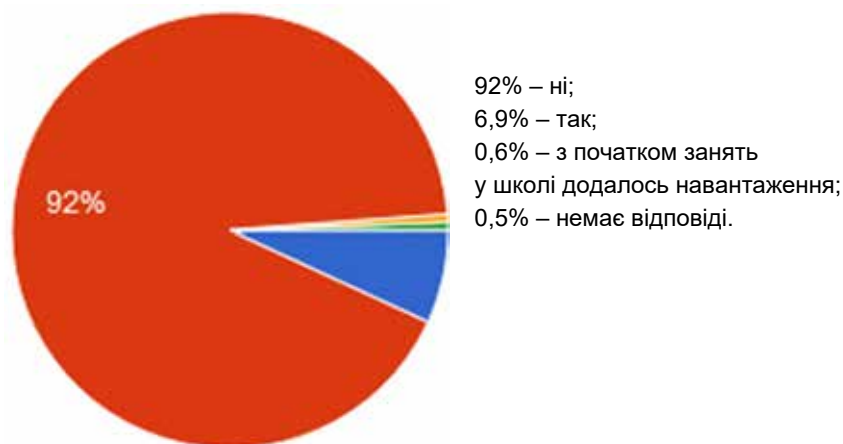

Рис. 15. Діаграма припинення навчання у ЦТДЮГ

Рис. 16. Діаграма припинення навчання у ЦТДЮГ

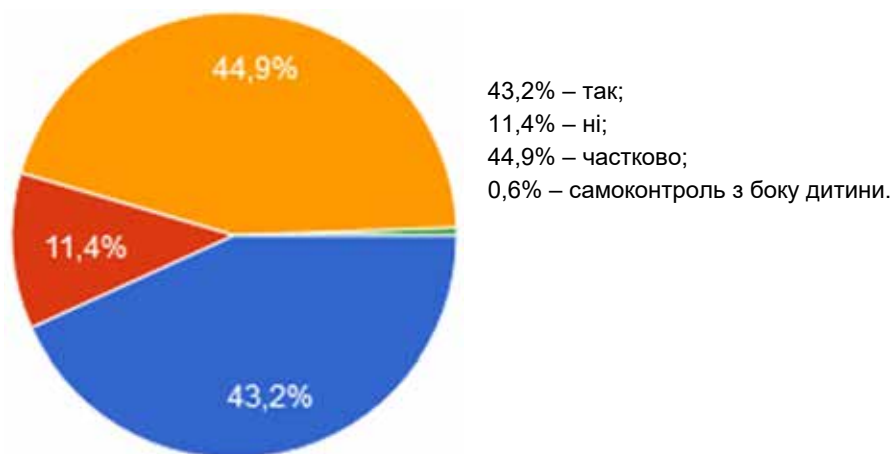

Рис. 17. Діаграма стану контролю з боку дорослих за учнями під час дистанційних занять

тільки за власним бажанням. Так, на питання «Чи вдасться батькам (дорослим) контролювати відвідування дистанційних занять гуртка/секції/колективу?» отримані такі результати: 43,2% – так; 11,4% – ні; 44,9% – частково; 0,6% – самоконтроль з боку дитини (див. рис. 17). Як бачимо, менше половини дорослих мають у міру своєї зайнятості контролювати дистанційне навчання за додатковими освітніми програмами позашкільного напрямку.

Висновки. Отже, проведений аналіз опитування учасників освітнього процесу Центру творчості дітей та юнацтва Галичини дозволив здійснити аналіз щодо ефективності впровадження організації дистанційної роботи, виявити проблемні питання, окреслити шляхи

модернізації змісту організації ДН ПШО в контексті проблем сьогодення, викликів військового стану в країні, окреслити шляхи і напрями підвищення забезпечення якості освітнього процесу та доступу всіх бажаючих до позашкільної освіти. Також окреслив головні питання: збереження високопрофесійного кадрового потенціалу ЦТДЮГ; залучення вихованців до освітніх процесів і здобуття освітніх послуг за освітньою програмою Центру творчості тощо.

Для якісного ДН потрібно вирішення таких питань, а саме: якість Інтернету, ліміт Інтернету мобільного трафіку, відсутність або перебої з електропостачанням, наявність і вільний доступ до засобів технічного зв'язку; налагодження

комунікації з учнями, особливо з тими, що перебувають за межами України за кордоном, є велика різниця в часі між країнами; вміння планувати свій час, щоб поєднувати навантаження відповідно до шкільної програми та розкладу занять інших дітей і членів сім'ї.

Потрібно формувати програми ДН з урахуванням віку учнів, обсягу матеріалу, особливо дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Дитині молодшого шкільного віку важко довго сидіти за комп'ютером, розсіюється увага дитини, формується неухважність, відсутній контроль за дитиною з боку дорослих, виникає потреба в постійному перебуванні хоча б одного з батьків вдома для допомоги налаштування засобів для дистанційного навчання. Таке навчання забирає багато часу у батьків. Це стосується неповних сімей, у яких немає з ким залишити дитину, а також дітей з одним дорослим вдома.

Слід враховувати, що певні види освітньої діяльності, такі як: хореографія, спорт, гра на музичних інструментах та інші в дистанційному форматі не дають бажаного результату. Необхідно враховувати факт відсутності у дітей дидактичних матеріалів, навчальних засобів, спорядження для занять відповідним видом діяльності, оскільки багато матеріалів і засобів дидактичного супроводу уроку залишились у ЦТДЮГ. Не всі діти мають можливість удома займатися хореографією, тупати

або стрибати, встати в пару або відпрацювати синхронно масові танці тощо.

Важливо формувати мотивацію учнів до здобуття нових знань, умінь і навичок. За перших ознак можливих стресів або депресивних станів у дітей через військові події в Україні варто проводити консультації з психологом.

Можливі шляхи вдосконалення ДН: влаштовувати більше майстер-класів, тематичних відеоуроків; завчасно оголошувати батькам про початок дистанційного навчання, щоб спланувати розклад для занять у вільний час; забезпечувати педагогів засобами для проведення дистанційного навчання та організації спеціалізованих курсів на тему: «Уникнення складнощів дистанційного навчання».

Варто поєднувати дистанційне навчання з очним, давати більше можливості дітям спілкуватися один з одним, а не лише безпосередньо з учителем; займатись з педагогом наживо під час вивчення нового матеріалу та вдосконалювати його за допомогою серверу Zoom; приділяти увагу в індивідуальному навчанні; практикувати групові зустрічі – заняття дітей і викладача. Опрацювати і впровадити універсальний та зрозумілий механізм компенсації втраченого навчального часу під час повітряної тривоги, формувати проведення уроків так, щоб вони були повноцінні за часом і якістю. Впровадити запис усіх уроків на відео, надсилати конспект уроку дітям.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку позашкільної освіти. / за ред. проф. О. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.
2. Інноваційні технології в сучасному просторі. Збірник матеріалів Всеукраїнського семінару-практикуму. Львів – Броди, 23–24 листопада 2021 р. / упоряд. Н. Воляник. О. Плахотнюк. Броди : Видавництво «Просвіта», 2022. 156 с.
3. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua>.
4. Телеграм-канал Міністра освіти і науки Сергія Шкарлета. URL: <https://t.me/SerhiyShkarlet/1386>

References:

1. Bykovska, O. (Eds.). (2018). *Stratēhiia rozvytku pozashkilnoi osvity* [Strategy for the development of extracurricular education]. Kyiv : IBC ALKON, 96 p. [in Ukrainian].
2. *Innovatsiini tekhnolohii v suchasnomu prostori* [Innovative technologies in the modern space]. *Zb. mater. Vseukr. semin.-prakt.*, Lviv – Brody, 23–24 lystopada 2021 r. – *Proceeding of All-Ukrainian seminar-practice*, Lviv – Brody, November 23–24, 2021 / edited by N. Volyanyk. O. Plahotniuk. Brody : Prosvita Publishing House, 2022. 156 p. [in Ukrainian].
3. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy* [Ministry of Education and Science of Ukraine]. *mon.gov.ua*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua> [in Ukrainian].
4. *Telehram-kanal Ministra osvity i nauky Serhii Shkarleta* [Telegram channel of the Minister of Education and Science Serhii Shkarlet]. Retrieved from: <https://t.me/SerhiyShkarlet/1386> [in Ukrainian].